

JERZY WIATR: DEMOKRATSKA TRANSFORMACIJA ORUŽANIH SNAGA – SLUČAJ POLJSKA

Jerzy Wiatr je poljski sociolog, rođen 1931. godine u Varšavi. Od 1951. godine radi na Varšavskom sveučilištu gdje je prošao sva nastavna zvanja i postao redovni profesor. Bio je predstojnik Instituta za sociologiju Varšavskog sveučilišta i pročelnik Odsjeka društvenih znanosti. Wiatr se sociologijom vojske bavi od 1957. godine kada je započeo s predavanjima na vojno političkoj akademiji *Feliks Dzerzinski*. U 1960. godini objavljuje prvu knjigu na sociološko-vojnu problematiku *Armija i društvo. Uvod u sociologiju vojske*. Svoje ključno djelo za vojno sociološku problematiku *Sociologija vojske* prvi put objavljuje 1964. godine, a knjiga reprint doživljava 1982. godine, samo dva mjeseca nakon uvođenja izvanrednog stanja u Poljskoj.

Wiatrova knjiga je jedna od rijetkih koje su se bavile sociološkim pristupom vojsci u zemljama Varšavskog pakta, gdje je civilno proučavanje oružanih snaga i njihovog odnosa spram društva bilo vrlo restriktivno. Knjigu je preveo i objavio 1987. Vojnoizdavački i novinski centar u Beogradu. Wiatrova knjiga je poprilično marksistički obojena, no bila je značajna zbog svoje informativnosti, sistematičnosti i cjelovitosti, te kombiniranja sociološkog i politološkog pristupa. *Sociologija vojske* se bavi predmetom i metodologijom sociologije vojske, odnosom političkih ideologija spram društvene uloge vojske, razmatra ulogu vojske u kapitalističkim i socijalističkim zemljama, te na kraju razmatra percepciju i ocjenu vojske, te vojne tradicije u poljskom društvu.

Jerzy Wiatr je danas predsjednik Poljskog politološkog društva i boravio je u Zagrebu na Hrvatskim Politološkim susretima 1. i 2. prosinca 2000. godine, kada je održao izlaganje na temu "Uloga predsjednika u poljskom parlamentarnom sustavu 1989. – 2000." Tada smo s njim razgovarali o poljskom iskustvu u civilno-vojnim odnosima i ulozima, problemima i transformaciji oružanih snaga u razdoblju demokratske tranzicije.

Hrvatska se danas nalazi na početku procesa uključivanja u međunarodne obrambene integracije. Možete li nam iznijeti neka poljska iskustva u vezi pridruživanja međunarodnim obrambenim organizacijama poput NATO-a i *Partnerstva za mir*, te probleme s kojima se suočavaju vojni profesionalci tijekom razdoblja tranzicije.

Wiatr: Poljska je u programu *Partnerstva za mir* od njegovih početaka, a u ožujku 1999. godine primljena je u članstvo NATO zajedno s Mađarskom i Češkom. Proces tranzicije je pripremljen na dvije razine. Prva se očituje u dodatnoj obuci časničkog zbora, koja uključuje učenje engleskog jezika da bi mogli uvidjeti iskustvo zapadnih vojski, te s njima i izravno komunicirati. Na drugoj razini, oružane snage bi trebale biti reformirane u skladu s kriterijima NATO-a. To se naročito odnosi na restrukturiranje civilne kontrole nad oružanim snagama. Oružane snage, pak, sudjeluju u različitim međunarodnim vojnim operacijama. U početku kroz program *Partnerstvo za mir*, a potom kroz NATO. Poljske su postrojbe bile raspoređene u bivšoj Jugoslaviji, uključujući i Hrvatsku u razdoblju nakon okončanja borbi u BiH, a danas je poljski kontingent na Kosovu. To nije potpuno novo iskustvo za poljsku vojsku. U komunističkom razdoblju Poljska je aktivno sudjelovala u raznim međunarodnim vojnim misijama, poput komisija za kontrolu primirja u Koreji i Vijetnamu, u okviru postrojbi UN-a u Libanonu, te na mnogim drugim mjestima. To je ujedno bila i nadopuna domaćem iskustvu koje je poljska vojska akumulirala tijekom postojanja.

U razdoblju tranzicije suočili smo se s problemima koji su morali biti riješeni. Gledajući s perspektive političkog okruženja oružanih snaga, model civilne kontrole vojske morao je biti prilagođen zahtjevima demokratske države. Komunističke oružane snage bile su kontrolirane od strane političkih institucija ali izvana. Što se tiče unutrašnje strukture, uključujući i Ministarstvo obrane, čitavu vojnu strukturu uključujući i ministra obrane, činili su profesionalni vojnici. To je bio ustroj još iz poljskog predkomunističkog razdoblja

Tako je kontrola nad vojnim institucijama bila izvanjska. U komunističkom razdoblju nju je na političkom nivou imalo vodstvo komunističke partije, dok su u ustavnim terminima nadzor imali vlada i parlament. U suštini, civilnu kontrolu nad oružanim snagama je imala komunistička partija.

Oružane snage su imale svog formalnog predstavnika u partiji tijekom komunističkog razdoblja. Ministar obrane bio je član i politburoa partije, generali visokog ranga su bili članovi centralnog komiteta. To je bila vrsta sistema koja bi se najbolje mogla opisati kao model integracije, ne toliko kao civilna kontrola. Naime, političke institucije su imale vojnu komponentu i to ne radi simbolike.

Vojska je barem u jednoj prigodi igrala vrlo značajnu ulogu u stvaranju političkih odluka nad stvarima koje se nisu izravno odnosile na samu vojsku. Kad je general Jaruzelski postao premijerom i prvim sekretarom partije 1981. godine, sa sobom je doveo nekoliko visoko pozicioniranih časnika na strateške pozicije unutar vlade.

Takav model civilno-vojnih odnosa trebalo je zamijeniti novim, u kojem vojno zapovijedanje završava na razini zapovjednika glavnog stožera koji je ujedno i najviši časnik po činu. Na drugoj strani počinje civilna politička struktura s civilnim ministrom obrane i predsjednikom. Prvi poljski civilni ministar obrane stupio je na dužnost početkom 1992. godine. Od tog trenutka ministarstvo obrane je postalo civilna institucija.

U stvarnosti, to i nije tako jednostavno. Tehnički, ministarstvo obrane je u potpunosti civilna institucija. No, mnogi zaposlenici su umirovljeni časnici ili generali.

Otkad je zakonska dob za umirovljenje generala šezdeset godina, postoji više umirovljenih generala koji su sada kao civilni visoki službenici u ministarstvu obrane. No, imaju vojno podrijetlo. Imajući to u vidu, još uvijek nismo dostigli potpuno normalnu situaciju.

To nismo učinili jer je duga odvojenost vojnog od civilnog sektora rezultirala manjkom civila educiranih u obrambenoj problematici. Taj jaz se polako smanjuje. Danas imamo veliki broj mladih ljudi, mladih civila koji studiraju na Akademiji narodne obrane, poljskom ekvivalentu američkog War Collegea. I upravo su oni kadrovska budućnost ministarstva obrane.

Drugi aspekt reorganizacije bio je mijenjanje unutarnje strukture oružanih snaga, od sovjetskog tipa ustroja, zasnovanog na velikim brojevima, s malom skrbi za tehničko usavršavanje, prema manjim oružanim snagama, s jačim profesionalnim sastavom. Danas su oružane snage za otprilike 50% manje od prijetranzijskih oružanih snaga. Postoje planovi za još veće smanjenje brojnosti oružanih snaga radi povećanja profesionalne obučenosti, tehničkih vještina, pokretljivosti itd. ...

Glede opreme, na djelu je postupni prijelaz ka opremi zapadnog podrijetla, uz značajnu pomoć SAD, te još nekih zemalja NATO-a. No, taj proces zahtijeva vrijeme i novac. Kako je Poljska u ekonomski teškoj situaciji, ne može trošiti previše na obranu. Vojska strahuje da je financijski zapostavljena i smatram da su njihove pritužbe osnovane. S druge strane, niti jedna vlada, bez obzira na njeno političko opredjeljenje neće pristati na značajno povećanje vojnog budžeta u situaciji kada poljska vanjska sigurnost nije ugrožena.

Zapravo, vjerojatno jedna od većih razlika postkomunističkih transformacija u Hrvatskoj i u Poljskoj je što smo mi imali mir, te smo morali odvajati mnogo manje novca i energije na obranu od Hrvatske.

Tijekom vladavine generala Jaruzelskog, u Poljskoj su oružane snage bile uključene u rješavanje političkih pitanja. Nakon što je general Jaruzelski predao vlast civilnim strukturama, da li je on bio tretiran kao neka vrsta unutrašnjeg agresora? Kroz poljsku povijest, koliko mi je poznato, vojska je bila djelovala u okviru društveno zadanih ciljeva, dok je pod Jaruzelskim prvi put preuzela kontrolu nad društvom u svrhu ciljeva drugačijih od društvenih.

Wiatr: Poljska je tijekom 20-og stoljeća imala dva razdoblja vojne dominacije.

Prvo je započelo vojnim udarom 1926. godine i trajalo je do uspostave prijeratne Republike. Drugo je započelo uvođenjem prijekog suda u prosincu 1981. godine. Razlika je u tome što je tijekom razdoblja Jaruzelskog vojska od velikog dijela poljske populacije bila esencijalno doživljena kao zaštitnik od sovjetske invazije.

Zar Jaruzelski nije bio doživljen primarno kao provoditelj sovjetske volje?

Wiatr: Ne. Bilo je ljudi iz poljske oporbe koji se nisu slagali s uvođenjem prijekog suda. No, čak i oni nisu dovodili u pitanje patriotske motive oružanih snaga.

Parlamentarni odbor koji je istraživao okolnosti koje su dovele do uvođenja prijekog suda, bio je sastavljen od pripadnika različitih političkih grupacija. Za mog predsjedanja njime, praktički nitko nije preispitivao patriotske motive Jaruzelskog i njegovih generala. Ono što neki jesu preispitali jest pitanje da li je sovjetska opasnost bila tako ozbiljna i neposredna kao što je Jaruzelski vjerovao i još uvijek vjeruje.

Po mom sudu, opasnost je bila vrlo stvarna i da poljska vojska ništa nije poduzela, Poljska bi završila kao Mađarska 1956. godine i Čehoslovačka 1968. godine. No, to je danas stvar povijesti.

Kada je započela demokratizacija, nije bilo protivljenja vojske niti je javnost imala negativan stav prema oružanim snagama. Uglavnom zato što je bilo poznato da je upravo vojska bila ta koja je prisilila na promjene uglavnom nevoljko partijsko rukovodstvo. To je dalo vojsci image ne samo zaštitnika nacionalnih interesa, već i promotora demokratizacije.

U Poljskoj su djelovale tri glavne sile koje su zajedno osigurale nacionalni sporazum 1989. godine. Solidarnost, Katolička crkva i poljska vojska. Svaka od njih je imala saveznike u različitim dijelovima poljskog društva, no one su bile glavni arhitekti promjene.

Naravno, Jaruzelski se ispravno smatra onim koji je vojsku pretvorio u važnu silu promjene. Nakon početka tranzicije nije bilo politički motiviranih dijelova oružanih snaga. U stvari svi današnji visoki vojni zapovjednici su ljudi koji su prije deset – dvanaest godina bili nisko rangirani. Stoga što su ljudi koji su bili na samom zapovijednom vrhu na početku tranzicije umirovljeni iz aktivne službe zbog starosti. Generacija koja je 1989. godine zapovijedala vojskom bila je generacija poručnika iz Drugog svjetskog rata, poput Jaruzelskog. On je rođen 1923. godine, kao i njegov najbliži suradnik i nasljednik kao ministar obrane, general Šivicki. Takvi su ljudi umirovljeni ne zbog političkih razloga već isključivo zbog starosti. Generacija koja ih je naslijedila, ljudi koji su sada u svojim pedesetim godinama, diplomci su iz vojnih akademija komunističkog razdoblja. To su ljudi koji su dosegli činove pukovnika, pojedini i generala, prije početka tranzicije i to predstavlja prirodni kontinuitet. On je omogućio da vojska očuva svoj unutrašnji integritet. U isto vrijeme, postalo je jasno da se vojska prilagodila demokratskim transformacijama i da u njoj nema antidemokratskih sentimenata. Međutim postoji tendencija među vojničkim obiteljima da budu prvenstveno politički lijevo orijentirane, što je uočeno u više istraživanja biračkog ponašanja.

Lijevo znači komunističku ili socijaldemokratsku ljevicu?

Wiatr: Lijevo znači, npr., u predsjedničkim izborima glasovanje za Aleksandra Kwasniewskog, u parlamentarnim izborima glasovanje za Savez demokratske ljevice. Obzirom da u mnogim gradovima postoji tendencija da vojne obitelji žive odvojeno, u zasebnim naseljima, a glasuje se prema mjestu stanovanja, možemo s velikom sigurnošću procijeniti da vojni milje, vojnici i njihove obitelji pretežno glasuju za ljevicu.

To ne znači nelojalnost sustavu. Oni glasuju za jednu od najjačih stranaka u sustavu, a na predsjedničkim izborima su glasovali za kandidata koji je na općim izborima dva puta izabran za predsjednika Poljske. Vojnici su dobro prilagođeni sustavu, no uspoređujući ih s političkim preferencijama vojnika nekih zapadnih zemalja, vidimo da politički preferiraju ljevicu, a ne desnicu.

S kakvim su se socijalnim problemima suočavale poljske oružane snage tijekom razdoblja tranzicije? Rekli ste da su reducirane na oko 50% predtranzicijske veličine. Kako su rješavani socijalni problemi bivših činovnika ili časnika koji su tako izgubili posao. Npr., u Hrvatskoj smo imali veliku ratnu vojsku koju sad reduciramo i uskoro bi se mogli suočiti s problemom da otprilike 50% vojnog osoblja treba napustiti vojsku a to sa sobom donosi niz socijalnih problema za koja trenutačno nemamo rješenje.

Wiatr: Razlika je u tome što su poljske OS smanjene uglavnom smanjivanjem veličine ročnog sastava. Časnički zbor nije bio reduciran u tolikoj mjeri. Glavna smanjenja se provode u broju ročnika, što je provedeno kroz drastično smanjenje vojnog roka. Sa 2 godine u vojsci i 3 u mornarici na 12 mjeseci. Takva vrsta redukcije ne stvara nikakva socijalna pomjeranja.

Umirovljenje profesionalnih časnika je druga stvar. Parlament je prije nekoliko godina usvojio zakon koji umirovljenim vojnim generalima daje poseban, privilegirani tretman, u usporedbi s drugim grupama umirovljenika. Razlike su otprilike ovakve: Mirovina časnika se izračunava na osnovu trenutačne plaće časnika istog ranga i pozicije. Umirovljeni časnik prima 75% plaće koju bi primao da je ostao raditi na svojoj zadnjoj poziciji u vojsci. To je vrlo napredno usporedimo li to s civilnim umirovljenicima, čije se mirovine računaju prema zadnjem dohotku koji su primili, ali ne prema dohotku koji bi primali da su ostali na poslu. Na taj način su vojni umirovljenici prilično dobro osigurani.

No, postoje drugi problemi s kojima se suočavamo, a koji nisu posljedica restrukturiranja oružanih snaga. Pojavio se privatni sektor koji odvlači ljude iz vojske. Takvo što nije postojalo tijekom komunističkih godina. U tom razdoblju časnici, uspoređeni sa sličnim društvenim grupama, su bili vrlo dobro pozicionirani.

Onda se pojavio privatni sektor. Tako, na primjer, privatne zrakoplovne tvrtke mogu ponuditi vojnom pilotu 20 puta veću plaću nego vojska. Tako visoko obučeni specijalisti napuštaju oružane snage radi mnogo boljih plaća u civilnom sektoru. To predstavlja problem za koji ne vidim lagana rješenja.

Kako je u Poljskoj definiran sustav zapovijedanja nad oružanim snagama? Da li je predsjednik Republike vrhovni zapovjednik oružanih snaga, ili je to riješeno na neki drugi način?

Wiatr: Ustav definira predsjednika kao vrhovnog komadanta oružanih snaga. No, ustav također kaže da u vrijeme mira predsjednik republike svoje dužnosti obavlja kroz ministra obrane. Tako da je riječ o kohabitaciji ugrađenoj u sustav. Postoje i specifične ovlasti predsjednika poput promaknuća u prvi časnički čin, te promaknuća u čin generala.

Promaknuća u svim činovima?

Wiatr: Da bi postali potporučnik potrebno je da vas promakne predsjednik Republike. Promaknuća u više činove, poručnika, satnika itd. ... vrši ministar obrane.

Tu je promotor vojska dok je za čin generala promotor predsjednik. Predsjednik imenuje načelnika glavnog stožera, te načelnike grana i rodova oružanih snaga, a to je prema Ustavu dužan uraditi u dogovoru s ministrom obrane. Ministar takođe ne može nikoga imenovati na funkciju bez suglasnosti predsjednika.

Koja je uloga glavnog stožera oružanih snaga u zapovijednom lancu i u sustavu obrane?

Wiatr: Glavni stožer jest vrh vojnog zapovijedanja. Zapovjednici grana oružanih snaga podnose izvješća i odgovaraju načelniku glavnog stožera. Iznad njega u hijerarhiji je civilni ministar obrane i na vrhu, predsjednik Republike. To je struktura u vrijeme mira. U slučaju rata, predsjednik bi imenovao vrhovnog zapovjednika oružanih snaga, prema preporuci premijera.

Jedan od problema koji su se javili u javnoj raspravi u Hrvatskoj jest pitanje pristupanja međunarodnim vojnim organizacijama poput NATO-a. Misli se da bi Hrvatska na taj način izgubila dio svoje suverenosti. Uslijed rata, pitanje suverenosti za Hrvate predstavlja vrlo osjetljivo pitanje i mogućnost gubitka političkog suvereniteta predstavlja ozbiljan politički problem.

Wiatr: Slično pitanje se javilo i u Poljskoj. No, riječ je o nerazumijevanju. Naime, NATO djeluje na principu konsenzusa i jednoglasnih odluka. Tako niti jedna članica NATO-a ne može biti prisiljena da učini bilo što što bi se moglo smatrati protivnim nacionalnim interesima. Tek nakon što se donese politička odluka, oružane snage se stavljaju pod zapovjedništvo NATO-a.

Primjerice, prva odluka u kojoj je Poljska sudjelovala u NATO-u, bila je pitanje NATO-ve humanitarne intervencije na Kosovu. Da je kojim slučajem Poljska bila protiv, NATO ne bi mogao intervenirati. Tako se niti jedna članica NATO-a ne odriče svoje nacionalne suverenosti. Baš suprotno, upravo je NATO najbolji čuvar nacionalne suverenosti.

Problem nacionalne suverenosti se javlja u procesu priprema za članstvo. Kada se postigne članstvo, taj problem nestaje. Ako to gledamo na primjeru Hrvatske, uvjeren sam da u proteklom desetljeću, kad su odnosi sa srpskom manjinom u tzv. Krajini i istočnoj Slavoniji bili neriješeni, kad su postojale brojne izbjeglice, NATO ne bi primio Hrvatsku u članstvo.

Hrvatska kao budući član treba ispuniti određene kriterije. Ako to ne učinite, ne možete postati članom NATO-a. Režim treba biti održiv i demokratski, a mnogi ljudi, uključujući i mene smatraju da Hrvatska u vrijeme predsjednika Tuđmana nije bila u potpunosti demokratska. U tom smislu bismo mogli reći da je riječ o ograničenju neovisnosti. No, vi sami donosite odluku da li se želite pridružiti ili ne. To je poput odlaska na svečano primanje za koje morate biti propisno odjeveni.

Vi ne morate tamo otići, nitko vas ne prisiljava, ali ako želite morate se propisno odjenuti. Isto tako, nikog se ne prisiljava na ulazak u NATO. One države koje žele postati članice, moraju se povesti za određenim kriterijima. Prvi kriterij je u potpunosti demokratski unutarnji politički sustav, a drugi je dobro uređeni vanjski odnosi sa susjednim državama, bez neriješenih konflikata. Poljski problemi sa susjedima su riješeni u razdoblju 1944. – 1945. godine kada su definirane poljske granice, na način koji je bio prilično brutalan, no time su problemi sa susjedima riješeni. Tako da smo se mi generaciju ranije suočili s problemima s kojima se postjugoslavenske republike suočavaju u devedesetima.

U svakom slučaju, zemlje koje žele postati članice NATO-a moraju se suočiti s takvim kriterijima. Mogu razumjeti ljude kojima se to ne sviđa i oni mogu upotrijebiti argument da je to nasrtaj na nacionalnu suverenost, ali vi ste slobodni da donesete odluku. Ja sam optimističan. Mislim da će većina Hrvata razumjeti da biti dijelom NATO-a nije samo pitanje vanjske sigurnosti. To znači i priključivanje najснаžnijoj zajednici demokratskih nacija koja osigurava šanse za stabilan demokratski razvitak.

- U svijetu postoji trend stvaranja zajedničke obrane. Možemo li reći da klasični koncept nacionalne vojske, u smislu jedna država – jedna vojska – jedna nacija postaje stvar prošlosti i da li će se nacionalne oružane snage transformirati u nešto drugo?

Wiatr: Mislim da hoće. Već je na djelu proces postupne integracije. NATO je još uvijek zasnovan na nacionalnim vojskama s tim da su danas granice između nacionalnih vojski postale vidljivije. Mi radimo na stvaranju Baltičkog korpusa sastavljenog od poljskih, njemačkih i danskih postrojbi s rotirajućim zapovjedništvom i glavnim stožerom u poljskoj luci Ščečinu (Zszczecin). Takvo nešto, zajednički poljsko – njemačko – danski korpus u prošlosti je bilo nezamislivo.

Ja pozdravljam takav poduhvat jer nam omogućava da postupno pripremimo ljude na koncept dvostrukog državljanstva, nacionalnog i onog šire, supranacionalne zajednice. No, to je postupni proces. Danas su multinacionalne postrojbe prije iznimka nego pravilo.

Poljska je bila članica Varšavskog pakta, a danas je članica NATO-a. Kakva su iskustva sudjelovanja u tim organizacijama?

Wiatr: Postoji očita razlika. NATO je u potpunosti dragovoljna organizacija slobodnih nacija. Sjećamo se da je Mađarska, kad je razmišljala o povlačenju iz Varšavskog pakta, bila napadnuta od strane Sovjeta. Kad smo bili u Varšavskom paktu, znali smo da sve dok Sovjeti vode hegemoniku politiku, nema mogućnosti da Poljska istupi iz pakta.

Što se tiče NATO-a, znali smo da je ulazak u savez naša vlastita, slobodna odluka na koju nas nitko nije prisilio. I ako bi se bilo koja buduća poljska vlada odlučila na izlazak iz NATO-a, to ne bi prouzročilo nikakve vanjskopolitičke probleme. To je fundamentalna razlika.

Također postoje i fundamentalne razlike u političkoj i vojnoj strukturi. Varšavski pakt je bio podređen sovjetskom vojnom zapovijedanju, čak i na simboličan način: zapovjednik snaga Varšavskog pakta bio je zamjenik sovjetskog ministra obrane. To jasno definira svrhu postojanja snaga Varšavskog pakta kao dodatka sovjetskoj vojsci.

Postojala je i velika diskrepancija u snazi. Istina, SAD su najsnažniji član NATO-a, jače od bilo kojeg pojedinog člana. No, uz SAD postoje još neke jake sile poput Njemačke, Velike Britanije i Francuske. U Varšavskom paktu, druga najjača država nakon Sovjetskog saveza bila je Poljska. To pokazuje diskrepanciju asimetrične strukture Varšavskog pakta.

Možete li usporediti efikasnost vojski unutar NATO i Varšavskog pakta?

Wiatr: NATO je prije svega na mnogo višem tehnološkom nivou od današnje ruske vojske. U prošlosti nije postojala toliko velika razlika između Varšavskog i NATO pakta. Priključivanjem NATO, Poljska je bila u mogućnosti ponuditi elitne postrojbe koje su ispunjavale sve tehničke i profesionalne kriterije NATO-a. Naš glavni problem predstavlja ostatak oružanih snaga koji moramo nadograđivati i poboljšavati.

Primjerice, poljski padobrancima koji se nalaze na Kosovu, vrlo su cijenjeni od strane NATO-ovih zapovjednika kao jednako dobro uvježbani i kompetentni kao i bilo koje NATO-ve snage u regiji. Naš doprinos NATO-u je sada u potpunosti prepoznat i biti ćemo u mogućnosti nadograditi ostatak oružanih snaga.

U Hrvatskoj je u tijeku rasprava o budućoj organizaciji oružanih snaga. Postoje ideje da se kreira totalno profesionalna vojska koja bi bila sastavljena dijelom od profesionalaca a dijelom na temelju novačenja i tako da bi se ostalo na nivou novačke vojske. Promatrajući ipak trendove u većini zemalja, ideja je da se sastavi profesionalna vojska.

Wiatr: Profesionalna vojska je vjerojatno najefektivnija, ali i najskuplja opcija. Mislim da naše zemlje, barem za još jednu generaciju, neće biti u mogućnosti priuštiti sebi potpuno profesionalne vojske. NATO se ne zasniva na ekskluzivno profesionalnim vojskama. Tako da ako to nije moguće za Francusku i Njemačku, zašto bi bilo moguće za Mađarsku ili Poljsku?

*Razgovor vodio Tarik Kulenović
S engleskoga prevela Teuta Franjković*

Studentski forum

